

tuturor timpurilor, ale Romei antice, ca și ale Franței contemporane.

În cazul dramei **Regina moartă**, prezentarea personajelor este însoțită de indicația ambiguă, reflex al unei opțiuni ideale. „În Portugalia, demult”. Într-un anume sens, această mențiune este mai revelatoare decât oricare alta. Lumea de suflet, lumea de care se simte structural atașat Montherlant, este tocmai o lume „de demult”. După cum personajele sale nu s-ar putea mișca în voie decât în vechea Castilie, la Madrid sau Toledo, la curtea din Lisabona, la Roma sau la Rimini, în umbra turnurilor medievale, a meterezelor unei fortărețe sau printre coloanele Forumului roman. Vetust numai pentru cineva dispus să judece în grabă, dramaturgul este un visător, pentru care vremurile apuse sînt mai apropiate decât timpul trăit. În opoziție cu majoritatea contemporanilor săi, el depune mărturie despre o lume care „ar fi fost” sau „va fi fost” cîndva. Încercarea de a reînvia tragedia antică (lucru care l-a ispășit și pe Anouilh), ca și disprețul pentru modele literare, n-au însemnat, desigur, o cale lesnicioasă. Și, totuși, Montherlant nu a ales alta. Retorismul său, de care s-a făcut atîta caz, se integrează în dimensiunile aceluiași ideal estetic, de natură (și de structură) clasică. Poate că dramaturgul nu și-a propus niciodată să fie un „clasic” plin de austeritate, care înfăptuiește neîmplînzit o „cruciadă” morală printre contemporani. Altfel a fost și altfel trebuie înțeles. Dovadă, succesul neîntrerupt al dramelor și tragediilor sale. Acea solemnitate a rostirii, în care se învâluie, ca într-o mantie, personajele sale, nu este o mască, o grimasă a aparențelor. Ea aparține firesc acestor personaje, acelei lumi, ca și lui Montherlant însuși. „Dar să vrei să-l definești pe rege e ca și cum ai încerca să sculptezi o sta-

tue în apa mării”; „Monarhii își împodobesc cu lei stemele și stindardele. Și într-o bună zi, își descoperă un leu în inimă”; „Cînd pasărea de soi este prinsă nu se mai zbate. Îmi arătai norul sub formă de aripă. Înzestrată cu o aripă, eu n-aș mai fugi, ci aș ocroti”. Toată această ornamentație, acest ceremonial al vorbirii, al stilului „seniorial”, conferă pieselor sale „baroce” (în sensul în care Călinescu vorbea de romanul gotic) o solemnitate care înalță, dar nu respinge, nu îngheață.

Reproșului (ca și elogiului) de a fi doar un stilist preocupat de psihologii și nu de oamenii vii, ca și repetatele acuzații de scepticism, de mizantropie, de indiferență, Montherlant le-a răspuns cîndva printr-o dramatic de adevărată comparație: „Oamenii din stîrpea mea vor vorbi o limbă din ce în ce mai puțin înțeleasă de cei mulți. Gîndirea lor solitară urcă, nu se răspîndește, ca acel fir de fum ce se ridică în deșert, pe înserat, din focul nomazilor: fum pierdut și pur, firavă punte între cer și pămînt”. Scrisese aceste rînduri în 1941.

Teatrul lui Henry de Montherlant, mai mult decât o experiență artistică, rescrie una trăită, chiar evoluția autorului, pentru că, asemenea eroilor săi, aspiră la demnitatea unui înalt ordin moral; ca și aceștia, își refuză prezentul, se izolează de semenii săi. Unii au văzut în asta un semn al eșecului. „Superba lui retorică imită viața, dar nu o re-creează”, i s-a reproșat. „Nu sînt un simplu versificator din secolul al XV-lea, afirma Montherlant. Mă scuz că o afirm cu oarecare patimă: cărțile mele nu sînt retorică, cărțile mele le-am fărînit cu viața și carnea mea, cu tot ce am”.

Petre BRAȘOVEANU

NOTE

Integrala dramaturgiei Alecsandri

În prestigioasa colecție „Scriitori români” a Editurii „Minerva”, s-a încheiat tipărirea integrală a dramaturgiei ctitorului repertoriului național. Teatrul, cuprins în volumele

5—7 ale „Operelor”, însumează peste 3.500 de pagini de text, note, variante, glosar, indice înfățișînduse — grație osîrdiei Georgei Rădulescu-Dulgheru — ca o ediție critică ideală. Revista noastră a semnalat, la inaugurarea seriei, importanța excepțională a tipării întregii dramaturgii a lui **Alecsandri** (peste 50 de titluri cunoscute, plus inedite, ciorne etc.). Și, iată, într-un timp record pentru edițiile critice (1977—1981), avem la îndemînă impunătoarele tomuri menite, fără îndoială,

să stimuleze noi și pasionante studii; deoarece creațiile teatrale, care au consolidat, în plină renaștere națională, nu numai literatura dramatică, dar și Teatrul Național, ca instituție reprezentativă, au făcut în principal obiectul unor capitole de istorie literară.

Fie ca succesul cărții lui **Mircea Ghiulescu, Alecsandri și dublul său**, consfințit și printr-un premiu al A.T.M., să fie de bun augur!

I.N.